

Maximaliserende HERSTELRECHTSTHEORIE

Cultuur en structuur
van een herstelrechtelijke aanpak van
delicten

Grondbeginselen

- Een delict levert voor de dader een schuld op tegenover zijn slachtoffer, die zijn gelijkwaardige medemens is;
- De dader moet in de gelegenheid worden gesteld die schuld te vereffenen en verantwoordelijkheid te nemen voor de schadelijke gevolgen van het delict;
- Slachtoffer moet de gelegenheid krijgen aan te geven hoe de schade zo goed mogelijk kan worden hersteld of vergoed.

Enkele definities

- 'Restorative justice is a theory that emphasizes repairing the harm caused or revealed by criminal behaviour. It is best accomplished through cooperative processes that include all stakeholders.' (www.restorativejustice.org)
- 'Restorative justice is every action that is primarily oriented toward doing justice by repairing the harm that has been caused by a crime.' (Bazemore & Walgrave 1999)

Implicaties

- **Overleg tussen slachtoffers en daders** is essentieel om vast te stellen welke schade ervaren is/wordt en hoe die zo goed mogelijk hersteld kan worden.
- Dat overleg wordt **gefaciliteerd, beveiligd en overzien** door andere 'stakeholders': representanten van samenleving en staat.
- Het overleg moet **resulteren in een overeenkomst**, die zo breed mogelijk gedragen wordt.

Implicaties

- De **overeenkomst** vormt een belangrijk uitgangspunt bij de formele afdoening in het rechtssysteem. **Fiatting en aanvulling in het algemeen belang** (art. 51h Sv geradicaliseerd).
- Indien geen overeenkomst wordt bereikt dienen op te leggen **sancties** op delicten **altijd herstelgericht** te zijn en *niet gericht op leedtoevoeging* (afwijzing klassiek strafconcept!).

Publiek-civielrechtelijke hybride

- **Delictsomschrijvingen** worden als publiekrechtelijk uitgangspunt genomen;
- En **staatsinstanties zijn 'stakeholders'** bij de publiekrechtelijke reactie op delicten;
- Maar de **grondslag** voor de publiekrechtelijke reactie wordt de **civielrechtelijke overeenkomst** tussen de rechtssubjecten;
- Op **herstel van schade** gerichte sanctionering.

Reconstructie publiek recht

- In extremo: i.p.v. wetboek van strafrecht een **wetboek van herstelrecht?**
- En een **wetboek van herstelbevordering.**
- **Eerste procedurele stap** is dan onderzoeken of **burgerlijk overleg** mogelijk is en dat faciliteren.
- Publiek debat *essentieel*: **bij welke delicten willen we dit toelaten?** Bij welke *kán* het?
- *Nieuw-Zeelands jeugdrecht (1989): alléén bij moord en doodslag niet!*

Herstelgericht overleg

- **VOM**: 'victim-offender-mediation'. Kan in beginsel een 'triade' zijn met slechts 2 partijen.
- **CONFERENCING**: *Herstelgericht groepsoverleg (hergo)*, waaraan zoveel partijen deelnemen als wenselijk wordt geacht door degenen die bij de zaak betrokken zijn. Typisch is participatie 'formele actoren' (politie, reclassering, slachtofferhulp e.d.).

Relevantie voor 'TBS'

- Prioritair rechtsgevolg van 'schuld' is niet meer 'straf'. **Ontvankelijkheid voor vergeldende straf** (toerekeningsvatbaarheid) is **geen criterium** voor de afdoening.
- Onderscheid tussen 'straffen' (KS) en 'maatregelen' (MR) is daardoor irrelevant.
- *Criterion* wordt: '**herstellend vermogen**'/'**ontvankelijkheid voor herstel.**'

Herstellend vermogen

- Aanbieder van een mediation vormt zich een indruk van '*herstelbereidheid*' van dader en slachtoffer.
- Bereidheid tot herstel te komen is noodzakelijke voorwaarde en kan wijzen op inzicht in normen en een 'pro-sociale' geneigdheid.
- Persoonlijke en sociale vaardigheden blijken gaandeweg de procedure, net zoals waarden en normen.

Herstellend vermogen

- Ook persoonlijke en sociale gebreken en tekortkomingen (*criminogene behoeften*) komen in de procedure tot uitdrukking.
- Slachtoffer en naasten kunnen aandringen op het aanpakken van de achtergronden en oorzaken van het delict
- Professionals kunnen bronnen en middelen aandragen om dat te doen.

Herstelplan

- De beoogde **overeenkomst** is méér dan een *vaststellingsovereenkomst*.
- Een *consensueel 'actieplan'* dat voor een bepaalde termijn gaat lopen en dat gericht is op herstel in drie dimensies:
 - A) richting slachtoffer (restitutie/reparatie)
 - B) richting dader's criminogene behoeften
 - C) richting maatschappelijk herstel (vertrouwen)

Herstelplan

- Slachtoffers vragen vaak uitdrukkelijk dat de dader wat aan zijn problemen doet;
- Daders hebben vaak schaamte, een negatief zelfbeeld en onvermogen om uit hun lastig parket te komen;
- Concrete hulp en steun moet in plan worden opgenomen, van professionals maar ook van naasten van de dader.

Relevantie voor 'maatregelen'

- **Diagnostiek** begint in en vervolgt na herstelgericht overleg: **vraagsturing!**
- **Contra-indicatie** voor het in vrijheid starten van *herstelgerichte procedure* zou kunnen zijn: **evident risico van nieuwe schadetoebrengende handelingen** (nieuwe victimisering of secundaire victimisering slachtoffer). Bijv. evidente psychopathie
- Start vanuit *preventieve vrijheidsbeneming?*

Succes-factoren

- Veel evidence wijst in positieve richting: zie m.n. Sherman & Strang, '*Restorative Justice: The evidence*' (2007) web.
- In het algemeen daling en minder ernstige recidive van daders. Grote tevredenheid slachtoffers.
- Van essentieel belang is de kwaliteit van het proces: fair, open en volledig democratisch.

Nieuw-Zeelands jeugdrecht

- 'Critical factors for young people are having a conference that is memorable, not being made to feel a bad person, feeling involved in the conference decision-making, agreeing with the conference outcome, completing the task agreed to, feeling sorry for what they had done, meeting the victim and apologising to him/her, and feeling that they had repaired the damage'. (Morris & Maxwell 2001: 261)

Diepe verbanden

- Met '**procedural justice theory**' (zie Vicky de Mesmaecker, *Perceptions of justice and fairness in criminal proceedings and restorative encounters*, diss. KUL, 2011);
- Met '**desistance theory**' (zie o.a. S. Maruna, *Making Good*, Kluwer, 2001)
- Met '**compliance theory**' (zie o.a. J. Braithwaite, *Restorative Justice and Responsive regulation*, Oxford, UP, 2002)
 - Dank voor de aandacht. Reacties welkom:
Blad@law.eur.nl

Gebruikte Bronnen

- Inge Vanfraechem, *Herstelgericht groepsoverleg*, Brugge: Die Keure, 2006.
- Lode Walgrave, *Restorative Justice, Self-interest and Responsible Citizenship*, Devon: Willan Publishing, 2008.
- Allison Morris, Gabrielle Maxwell, *Restorative Justice for Juveniles*, Oxford: Portland Oregon, 2001.